

TILTAKSSTRATEGI

FOR SØMNA 2024- 2027

”MILJØPROGRAM FOR JORDBRUKET I SØMNA KOMMUNE”

Strategi for kulturlandskap og miljø i Sømna kommune. Målet er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift

Vedtatt i Landbruksnemnda i Sømna 11.12.2003
Sist rullert i Utvalg for landbruk 23.11.2023

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
a. Visjon	3
b. Hovedmål	3
c. Overordnede føringer	3
d. Nasjonalt miljøprogram 2023-2026	3
e. Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland (RMP)	3
f. Varighet og prosess	4
2. ADMINISTRATIVE RUTINER	4
a. Tilskuddssats (SMIL-tiltak)	4
b. Søknadsfrist	4
c. Arbeidsfrist	4
d. Politisk behandling	4
e. Saksbehandlingsrutiner	5
f. Høring	5
g. Tilføring av midler	5
h. Historisk tildeling av SMIL-midler:	5
i. Historisk tildeling av NMSK-midler:	5
j. Lokale føringer	5
k. Sentrale føringer	6
l. Søkere	6
m. Miljømessige forhold	6
n. Tiltak som ikke kan støttes:	6
3. MILJØUTFORDRINGER OG STRATEGIER FOR JORDBRUKET I SØMNA	7
a. Innledning	7
b. Miljøtema: Klimagassutslipp og Biogass	8
c. Miljøtema: Rundballer og estetikk	9
d. Miljøtema: Gjengroing	9
e. Miljøtema: Bygninger	10
f. Miljøtema: Kulturminner og kulturmiljøer:	11
g. Miljøtema: Jord og Jordhelse	11
h. Miljøtema: Erosjon, Hydrotekniske tiltak, leplanting mm	12
i. Miljøtema: Forurensing	13
j. Miljøtema: Husdyrgjødsel og Plantevernmidler	14
k. Miljøtema: Tilrettelegging for allmennheten:	15
l. Miljøtema: Biologisk mangfold	15
m. Miljøtema: Vassdrag i Sømna	15
n. Miljøtema: Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt	16
4. LOKALT VERDIFULLE KULTURLANDSKAP I SØMNA	17
5. PRIORITERING AV SMIL-TILTAK I SØMNA	19
6. AVSLUTNING.	20

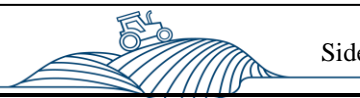

DEFINISJONER

SMIL- midler : Midler til spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap.

NMSK-midler : Midler til Nærings- og Miljøtiltak i skogbruket.

Forsidebilde: Dersom man velger en reaktorløsning fra Antec kan biogassefabrikken i Sømna muligens ligne dette. Kilde: Facebooksiden til Sømna biogass gårdsdrift SA

1. INNLEDNING

Sømna kommune vedtok sin første tiltaksstrategi i landbruksnemnda den 11.12.2003. Den har senere blitt rullert en rekke ganger. Strategien skal bidra til en mer målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger.

Retningslinjene er godt kjent blant gårdbrukerne og virkemidlene har ført til en positiv miljøserting i landbruket.

a. Visjon

Den grønne helgelandskommunen som leverer.

b. Hovedmål

Et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap med et aktivt landbruk som ivaretar viktige miljøverdier gjennom en bærekraftig drift til beste for dagens brukere og framtidige generasjoner.

c. Overordnede føringer

Tiltaksstrategien bygger på internasjonale, nasjonale, regionale og kommunale føringer med hovedvekt på dokumentene nedenfor :

- St-meld nr 11(2016-2017) Endring og utvikling – en fremtidsrettet jordbruksproduksjon.
- St-meld 40 (2020-2021) – Norges handlingsplan for å nå FN's bærekraftsmål innen 2030.
- Andre St-meld som nr 16-Nye mål for kulturmiljø og nr 18- Friluftsliv mfl.
- Helhetlig gjennomgang av miljøvirkemidler i jordbruks-

politikken – rapport til jordbruksoppgjøret i 2015.

- Nasjonalt miljøprogram 2023-2026.
- Regionalt Miljøprogram for jordbruket i Nordland 2023 – 2026
- Strategisk Landbruks- og næringsplan for Sømna.
- Klima og Energiplan for Sømna kommune.
- Kommuneplanens samfunnsdel
- Forskrift og kommentarer til tilskudd til spesielle miljøtiltak.
- Regional plan for landbruket i Nordland 2018 - 2030

Både Nasjonalt miljøprogram og Regionalt miljøprogram har en del klare miljømål som skal nås gjennom bruk av ulike virkemidler. Ved utforming av tiltaksstrategien for Sømna er det tatt hensyn til at virkemidlene Sømna kommune disponerer skal utfylle de sentrale virkemidlene for å nå de overordnede miljømålene.

d. Nasjonalt miljøprogram 2023-2026

Her er det valgt ut 5 overordnede nasjonale miljømål som jordbruket skal bidra til å nå:

1. Naturmangfold
2. Kulturminner og kulturmiljø
3. Friluftsliv
4. Forurensing
5. Klima

I tillegg er det allerede i forordet presisert at et viktig satsingsområde framover vil være tiltak for å redusere klimagassutslippene fra jordbruket. Jord og Jordhelse har også kommet inn som et eget tema.

e. Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland (RMP)

I Regionalt miljøprogram for Nordland for perioden 2023 -2026 har fylket valgt ut de samme fem miljømålene som er definert i Nasjonalt miljøprogram.

Sømna har i tiltaksstrategien spesifisert egne lokale miljømål basert på politiske føringer og lokale utfordringer. Her er føringene fra Nasjonalt miljøprogram og regionalt miljøprogram bakt inn i de lokale miljømålene.

f. Varighet og prosess

Denne strategien gjelder for perioden 2024 til 2027.

Tiltaksstrategien er utarbeidet i samarbeid mellom Sømna kommune og landbruksnæring representert ved Sømna bondelag.

Vi har jevnlig hatt en interkommunal prosess med de andre kommunene på Sør-Helgeland siden vi har mange felles miljøutfordringer.

Rullering av den flerårige tiltaksstrategien vedtas av Utvalg for landbruk i Sømna hvor 2 av medlemmene representerer faglagene i landbruket.

2. ADMINISTRATIVE RUTINER

a. Tilskuddssats (SMIL-tiltak)

Det kan gis SMIL-midler som engangstilskudd til investeringer og vedlikehold. Da kan det innvilges inntil 70% støtte.

Det kan innvilges inntil 100% av kostnadsoverslaget til Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt. Der Utvalg for landbruk har vedtatt andre satser er dette beskrevet lenger bak i heftet. Satsene i heftet er veiledende da beløpene varierer med søknadsbeløp og tilgjengelige midler til fordeling.

b. Søknadsfrist

SMIL-midler : 15 mai.

NMSK-midler: Eventuelle frister knyttet til skog fastsettes administrativt.

Søknader som kommer etter fristen kan tas opp til behandling samme år dersom Arbeidsgruppa aksepterer det.

c. Arbeidsfrist

Tiltakene skal være ferdigstilt innen 15 februar ca tre år etter innvilgingsdato. Utvalg for landbruk kan etter søknad forlenge fristen dersom det foreligger særlige forhold. Tiltaket må være avsluttet senest 5 år etter innvilgingsdato, jfr sentral forskrift.

d. Politisk behandling

Vedtak knyttet til SMIL-søknader fattes politisk av utvalg for landbruk i Sømna. De kan velge et arbeidsutvalg som foretar

tildeling på vegne av utvalget. Arbeidsgruppa velges for et år om gangen.

e. Saksbehandlingsrutiner

Det søkes støtte til SMIL-midler gjennom gjennom ALTINN.. Det er også mulig å søke på papirskjema som leveres til Sør-Helgeland landbrukskontor. Administrasjonen kontrollerer at sakene er innenfor regelverket gjennom egen kontroll og gjennom høringsprosess. Sakene legges så fram til behandling uten innstilling. Fordeling av midler gjøres av Utvalg for landbruk/Arbeidsutvalg etter befaring hos et utvalg av de som har søkt. Saksbehandling og oppfølging skjer gjennom programmet AGROS.

Vedtak om tildeling av tilskudd til tiltak innenfor skogbruk delegeres til administrasjonen. Saker vedrørende skogsveibygging behandles av fylkesmannen.

f. Høring

Innkommne søknader sendes til aktuelle høringsparter før saken tas opp til behandling. Aktuelle høringsinstanser kan være Reindriftsmyndigheter, Reinbeiteområde, Miljøvernmyndigheter, Kulturminnemyndigheter, skog, NVE og andre avhengig av hva søknaden gjelder

g. Tilføring av midler

Sømna kommune mottar hver vår et beløp fra Statsforvalteren som kan brukes til SMIL og NMSK. I tillegg kan kommunen disponere midler som trekkes inn fra tiltak som ikke er gjennomført, eller som er gjennomført i mindre omfang enn omsøkt. I flere tilfelle har vi også fått tilleggsbevilling på slutten av året pga stor aktivitet blant brukerne i kommunen.

h. Historisk tildeling av SMIL-midler:

Nedenfor ser vi oppstilling av hvor mye miljømidler Sømna har delt ut hvert år

År	Beløp	År	Beløp
2004	422 850	2014	499 200
2005	223 500	2015	620 610
2006	571 700	2016	860 740
2007	543 000	2017	1 179 450
2008	473 800	2018	963 160
2009	355 000	2019	1 009 333
2010	650 650	2020	1 183 478
2011	618 500	2021	743.000
2012	611 800	2022	1.375.988
2013	513 800	2023	571.250

* inkludert tilleggsbevilling og inndratte midler

i. Historisk tildeling av NMSK-midler:

Nedenfor ser vi hva kommunen har hatt disponibelt til nærings- og miljøtiltak i skogbruket.

År	Beløp	År	Beløp
2004	101.500	2013	70.000
2005	136.500	2014	100.000
2006	141.000	2015	80.000
2007	147.000	2016	93.000
2008	156.000	2017	73.000
2009	130.500	2018	50.000
2010	60.000	2019	50.000
2011	65.000	2020	50.000
2012	80.000		

* Midler tildelt fra Statsforvalteren

j. Lokale føringer

Den lokale prioriteringen av midler tar utgangspunkt i "Strategisk landbruks- og næringsplan for Sømna", "Klima og energiplan for Sømna" og Beitebruksplan for Sømna.

Det blir lagt vekt på ulike registreringer som er foretatt i Sømna kommune, slik som: biologisk mangfold, vilt, verdifulle kulturlandskap, kulturminner, myr og jordsmonn kartlegging.

Innenfor skogbruk legges det stor vekt på tiltaksplan for skog. I tillegg må alle tiltak være i tråd med kommuneplanens arealdel.

k. Sentrale føringer

Utover det som er presisert i strategien skal saksbehandling, tildeling og prosentsatser være i henhold til "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket", "Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket" samt forventningsbrev kommunen mottar hvert år.

l. Søkere

Tilskudd kan innvilges til foretak som oppfyller vilkårene i forskrift av 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket §§ 2 og 3 eller § 4. Tiltaket skal skje på en landbrukseiendom. Dersom søker ikke eier landbrukseiendommen må det foreligge tillatelse til tiltak fra eier. Eier som leier ut alt jordbruksarealet til et foretak som er berettiget produksjonstilskudd kan også søke SMIL-midler. Søknader fra søkere som mottar produksjonstilskudd vil bli prioritert i Sømna.

m. Miljømessige forhold

Det må foreligge gjødselplan, sprøytejournal og kart over miljømessige forhold på eiendommen for at søker skal være berettiget SMIL-midler.

Utsikt fra Kvaløya og nordover i Sømna.
Foto: Frank Pettersen

n. Tiltak som ikke kan støttes:

I sentralt regelverk er det en del begrensinger på hva som kan støttes. Nedenfor er det ført opp noen av tiltakene som det normalt ikke kan gis støtte til. (Listen er ikke utfyllende)

- Tiltak som regnes som tradisjonell landbruksdrift
- Drenering
- Riving av bygninger
- Løst teknisk utstyr.

3. MILJØUTFORDRINGER OG STRATEGIER FOR JORDBRUKET I SØMNA .

a. Innledning

Sømna er Nordlands største landbrukskommune med ca 26.000 da fulldyrka jord, mer enn noen annen kommune i fylket. Vi har flest melkekyr og flest storfe i Nord-Norge og er den kommunen med mest kornareal. Vi er også blant de største på gris og egg samt at vi har en økende mengde sau. Vi har ca 80 aktive brukere. Mange av dem har nye driftsbygninger og vi er den kommunen med størst omsetning innen landbruk i fylket.

Kalver på beite ved Vik. Foto: Nils Nyborg

Det aktive landbruket preger i stor grad kommunen i form av et velstelt og åpent kulturlandskap med gårdstun, beiteareal, skog og dyrkajord. Dette ønsker vi å bevare og utvikle.

De første menneskene kom til Sømna etter siste istid for ca 10.000 år siden. Det er funnet en rekke redskaper som vi forbinder med det tidligste jordbruket for ca 4.500 år siden. Vi finner også gravhauger, steingjerder, fangsgroper og andre spor etter tidlig bosetting. Kulturminnene er viktige for å formidle historie og bygge identitet for oss som bor her i dag.

På den andre siden kan det aktive landbruket føre til forurensing til luft og vann.

Da tenker vi både på husdyrgjødsel, plantevernmidler, erosjon og luktproblem.

*Denne skoen er funnet i en myr på Berg og datert til ca 300 år før Kristus. Den var lenge regnet som Nordens eldste bevarte sko.
Foto: P. Fredriksen, Vitenskapsmuseet NTNU*

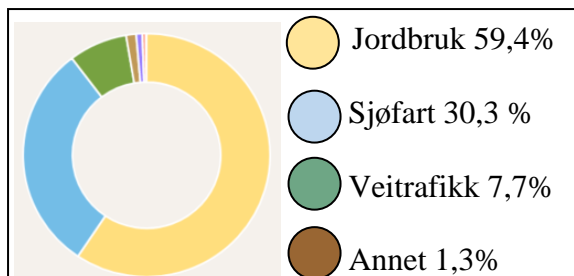
Sømna er en halvøy med en innbydende skjærgård med lune vikene, idylliske holmer og høye fjell med fantastisk utsikt ut over kommunen og området rundt. Vi ønsker å motivere grunneierne til å tilrettelegge slik at både innbyggere og andre kan oppleve dette kulturlandskapet.

I dette kapitlet peker vi på noen av utfordringene vi har i Sømna og aktuelle tiltak.

Satsing i 2024-2025

b. Miljøtema: Klimagassutslipp og Biogass

Klimagassutslipp i Sømna.

Kilde: Kommunalbanken. Statistikk basert på FN's klimapanel (IPCC) sin standard

I nasjonalt miljøprogram for 2023-2026 står følgende «Et viktig innsatsområde framover vil være å redusere klimagassutslipp fra jordbruket». Innen 2030 skal Norge kutte 50 % av utslippene i ikke-kvotepliktig sektor. Skal Sømna klare å redusere klimagassutslippene i tråd med nasjonale mål må landbruket bidra sterkt.

Sømna Biogass Gårdsdrift SA består av 53 gårdbrukere og disponerer 103.000 m³ husdyrgjødsel. Bioresten kan defineres som biologisk fullgjødsel og kan godkjennes etter økologiforskriften. Den erstatter behovet for kunstgjødsel. Produktet blir 70 GWH med flytende biogass (LBG) som er alternativ til diesel på lastebil.

En rapport av firmaet Carbon Limits viser at Sømna vil få en klimapositiv varetransport ut og inn av vår region. Oppstart med biogass kan gi 145 % reduksjon i klimagassutslipp sammenlignet med samme mengde energi fra diesel (som er referansedrivstoffet i EU)

Oppstart med biogass medfører:

- Redusert metanutslipp

- Erstatter bruk av fossil energi (diesel)
- Erstatter behov for kunstgjødsel
- Redusert behov for plantevernmidler
- 35 nye kummer gir økt lagerkapasitet slik at all gjødsel kan spres til rett tid.
- Åpner for at på 90% av jordene i Sømna spres gjødsel med slange.

Et dansk biogassanlegg. Foto: Nils Nyborg

Utvalg for landbruk vedtok 26.11.20 at Biogass skal være et satsingsområde for SMIL-midlene i Sømna i to år. Det kan ikke innvilges støtte til enkelttiltak før det er vedtatt at biogassanlegget blir realisert.

Frakt av substrat ut og inn av anlegget tilsvarer ca 6.000 lass a 40 tonn som skal fraktes fram og tilbake til gårdsbrukene i kommunen til alle årets tider.

Sømna sin strategi for å oppnå klimagevinstene med et biogassanlegg er støtte til gårdbrukere som må foreta investeringer for å kunne levere gjødsel og ta tilbake biorest. Det anslås veldig grovt et samlet investeringsbehov på ca 3 millioner.

Styret i Sømna Biogass Gårdsdrift SA må sette krav til tilrettelegging hos andelseierne. Arbeidsutvalget for SMIL-midler avgjør hvilke av tilretteleggings-tiltak som kan støttes med SMIL-midler.

I to år etter vedtak om bygging av en biogassfabrikk skal inntil 100% av SMIL-midlene Sømna kommune disponerer gå til dette satsingsområdet.

c. Miljøtema: Rundballer og estetikk

Vi regner med at det ligger mellom 50.000 og 60.000 rundballer i kommunen hver høst. Disse ligger dessverre ofte lagret på en slik måte at det oppleves negativt. Dette kan være pga skjemmende plassering, avrenning til vassdrag eller luktplager.

Vi vil i første rekke prioritere områder som ligger nær RV 17, som er en nasjonal turistvei, men alle som ønsker å gjennomføre tiltak oppfordres til å søke.

Aktuelle tiltak kan være:

- grave opp en voll og evt. plante til med kratt/skog som skjuler ballene
- rydde og planere et lagerområde inne i et kratt / skogholt
- Landskapsplantinger som skjerner ballene for innsyn.
- Dersom området krever tiltak for å samle opp eventuelle avrenning kan dette også støttes.
- Listen er ikke uttømmende.

Det kreves plan og kostnadsoverslag. Lageret må ikke ligge nær vassdrag eller på drenert areal. Det må heller ikke være til sjenanse for andre i nærområdet. (lukt, utseendemessig, avrenning til drenering rundt bygninger ol.) Vilt kan trekkes til lageret. Derfor må lageret legges slik at man unngår trafikkfarlige forhold.

Det kan innvilges inntil 70% støtte til tiltaket. Veiledende sats er fra kr 10.000,- til kr 35.000,- pr tiltak

d. Miljøtema: Gjengroing

Gjengroing er en av de største utfordringene i Sømna. Tidligere ble hele kommunen beitet. Etter 1950 er antall småfe kraftig redusert og innenfor storfehold var nullbeiting en dominerende driftsform en lang periode. Derfor er mye av det åpne landskapet i Sømna preget av gjengroing.

Kommunens strategi for å hindre gjengroing er støtte til rydding av skog og kratt i utmark til beite. Det kan ikke gis støtte til fjerning av plantefelt som har fått statstilskudd. Det er derimot støtte til å fjerne sitkagranplanter som sprer seg gjennom naturlig foryngelse i nærheten av plantefelt

Det er krav om beiting i 10 år etter at tilskuddet er innvilget. På leid areal må det legges fram 10-årig leieavtale. Maksimalt areal det gis støtte til å rydde er 30 dekar. Det kan fremmes ny søknad på ytterligere areal senere.

Det kan gis støtte til oppsetting av permanent gjerde som grenser mot innmarksbeite eller utmarksbeite. Gjerdepålene skal være impregnerte. Metallpåler kan aksepteres der gjerdet må borres ned pga fjell/storstein.

Ved vurdering av tilskuddssats har vi tatt høyde for ca 2,5 meters påleavstand ved nettinggjerde og 5 meter ved strømgjerde. Settes det opp strømgjerde kan vi akseptere en ståltråd dersom den er minimum 4 mm i diameter. Ellers skal det være minimum 2 tråder hvorav den ene skal være ståltråd.

Permanent gjerde hos Randolph Almendingen. Foto: Nils Nyborg

For at ferdsel av vilt som elg, hjort og rådyr samt reindrift ikke skal hindres settes det krav om porter /åpninger i gjerde. Disse skal stå åpne utenom beitesesongen.

Det bør legges til rette for allmennhetens ferdsel der etablerte ferdselsårer krysser beiteområder. Dersom det snekres eller kjøpes port/le, gjerdeklyv, islandsport mv kan dette støttes.

Det kan gis SMIL-midler til utprøving av ulike digitale hjelpemidler for å fremme beitebruk i utmark, slik som digitalt gjerde,(feks NOFENCE) , radiobjeller og lignende. Siden dette regnes som lett omsettelig utstyr må det legges fram utskrift fra PC som viser beiteaktivitet i beitesesongen samt faktura fra Nofence som viser antall klaver som har vært i bruk i beitesesongen. Dette skal leveres landbrukskontoret ved forespørsel.

Storfe klarer ikke å holde nede trær og busker på samme måte som sau/geit. Det åpnes for at det kan fremmes søknad om rydding av storfebeite på nytt når det har gått mer enn 10 år siden forrige søknad ble ferdiggodkjent. Det gis ikke støtte til rydding av skog på areal som skal dyrkes

opp til overflatedyrka eller fulldyrka areal. Det gis heller ikke støtte til rydding av skog på areal som har fått status som innmarksbeite og mottar støtte gjennom produksjonstilskudd.

Investeringer i regi av organiserte beitelag/fellesbeiter gis 20% høyere sats enn når enkeltbrukere søker.

Det kan innvilges inntil 70% støtte. Satsene varierer fra år til år ut fra søknadsmengde og tilgjengelige midler. Veiledende støttesatser er:		
Beiterydding – pr dekar	kr	1.500 – 2.500
Nettinggjerde - pr meter	kr	45 - 75
Strømgjerde - pr meter	kr	25 - 40
Port / Le - pr stk	kr	1.000-1.500
Nofence storfe - pr klave	kr	Ca 2.000
Nofence småfe - pr klave	kr	Ca 1.500

e. Miljøtema: Bygninger

Det står mange verdifulle bygninger i kommunen som er i dårlig stand, både driftsbygninger, våningshus, bur, naust og lignende. Bygninger som ikke lenger har sin opprinnelige funksjon kan likevel være med på å prege landskapsbilde og har ofte stor lokalhistorisk verdi.

Innstua hos Harald og Lisbeth Pedersen på Sund. Foto: Nils Nyborg

Sømna kommune ønsker å bevare slike bygninger ved å innvilge midler til restaurering. Det gis ikke tilskudd til

riving av bygninger. Fjerning av asbestplater som erstattes med andre tradisjonelle materialer prioriteres.

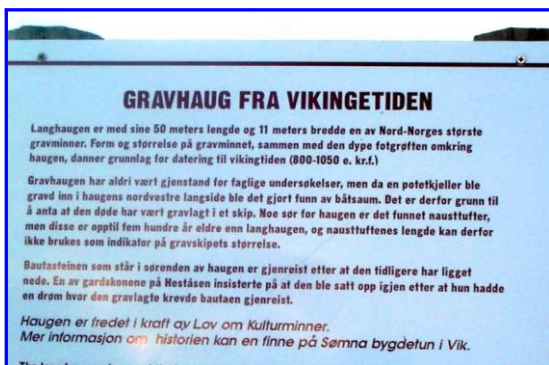
Det er en forutsetning av restaureringen i størst mulig grad følger disse prinsippene:

- Bevare kulturminnets opprinnelige elementer eller kulturmiljøets egenart og helhet.
- Foreta så lite forandringer som mulig
- Reparasjoner framfor hel utskifting der dette er mulig og økonomisk forsvarlig
- Bruke tradisjonelle materialer, teknikker og farger som tidligere har vært brukt på kulturminnet.
- Søker må ha en plan for bruken av bygningen etter restaurering.

Det kan innvilges inntil 70% støtte og maksimalt kr 80.000,- pr prosjekt. Det kan gis støtte til utvendig restaurering samt bærende konstruksjoner.

f. Miljøtema: Kulturminner og kulturmiljøer:

I Sømna er det mange spor etter menneskelig aktivitet opp gjennom tidene.

Utsnitt av informasjonsplakat på gravhaugen i Heståsen på Sund i Sømna. Foto: Nils Nyborg

Det kan være gravhauger, fangstgroper, steingjerder, gamle tufter og andre spor etter våre tidligste innbyggere.

Sommerfjøs, eldhus, potetkjellere, naust, kaier, torvsjåer, og lignende som tidligere var en naturlig del av landbruksdrifta er også viktige å bevare.

Det er viktig at kulturminnene taes vare på som en kilde til kunnskap, grunnlag for opplevelse og som bruksressurs. Et problem er forfall og gjengroing. Kulturminner som ikke lenger er synlige mister sin verdi som element og forteller i landskapet.

Sømna Kommune ønsker å bevare og framheve kulturminner og kulturmiljøer. Det vil bli krav om vedlikehold i 10 år etter at tilskuddet er innvilget,. Kulturminner som er fredet, eller automatisk fredet behandles i samråd med kulturminnemyndighetene. Det gis ikke støtte til å fjerne kulturminner.

Gjennom RMP kan det gis støtte til årlig skjøtsel av automatisk fredede kulturminner som er synlige.

Det kan innvilges inntil 70% støtte til skjøtsel, synliggjøring og restaurering av kulturminner og kulturmiljø.

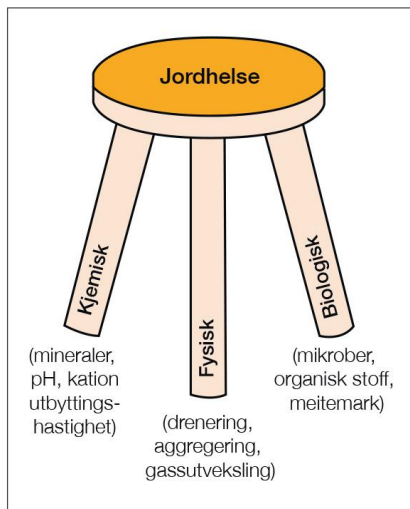
g. Miljøtema: Jord og Jordhelse

God jordhelse betyr at jordas fysiske, kjemiske og biologiske komponenter fungerer godt sammen. Livet i jorda, mengden med organisk materiale og jordstruktur påvirker jordas vannhusholdning, karbonlagring og utslipp av klimagass.

Tiltak som reduserer tap, bygger opp moldinnhold og gir økt mangfold i jordbiologien kan ha en positiv effekt på

jordas motstandsdyktighet mot kraftig nedbør og tørke. Det styrker også jordas evne til å lagre karbon.

Jordhelsas tre pilarer. Kilde: Buskap

Fram mot år 2100 vil temperaturen i vår region øke med 3-4 grader C og nedbøren, som har økt med 20 % de siste hundre år, vil øke med ytterligere 20 %.

Det ventes mer ekstremvær og mye nedbør. Havnivået i Sømna forventes å øke med ca 46 cm. (Kilde: Cicero (NF-rapport 7/2010))

Utprøving av tiltak som bedrer jordhelsen kan støttes. Det kan være utbedring av pakkeskader, tilføring av biokull og andre tiltak. Det er en forutsetning at erfaringer fra tiltaket formidles til andre brukere i regionen, f.eks. gjennom fagdager eller rapporter i regi av NLR.

h. Miljøtema: Erosjon, Hydrotekniske tiltak, leplanting mm

Elver og bekker kan grave ut mye matjord. Spesielt i områder med finkornet jord. Her er det aktuelt med steinsetting og avtrappinger for å bremse vannet. I skråninger hvor det er fare for jordsig kan det plantes trær som armerer godt.

Erosjon i Dalbotn. Foto: B. Sylten

Hydrotekniske tiltak i elver og bekker samt leplanting og klimaplantinger kan hindre vind- og vannerosjon og følgelig støttes.

Arbeidsgruppa for SMIL-midler får se steinsetting av elv i Kjørsvik for å forebygge erosjon. Foto: Nils Nyborg

Hydrotekniske tiltak kan være utbedring av enkeltpunkt som reparasjon av ødelagte kummer og rørutløp, etablering/retablering av enkelte avskjæringsgrøfter ol. Formålet må være erosjonsforebygging. Det gis ikke SMIL-midler og dreneringstilskudd til samme areal.

Landskapsplantinger og leplantinger

Vind kombinert med erosjonsutsatt jord. Kan føre til redusert avling og bortføring av dyrkajord. I disse områdene kan det gis støtte til leplanting.

Det kan også gis støtte til klimaplantinger nær bebyggelse for å øke livskvaliteten til de som bor der samtidig som beplantningen bryter opp kulturlandskapet og gir gode forhold for biologisk mangfold

i. Miljøtema: Forurensing

Landbruket i Sømna kan representere en forurensingsfare pga rundballeplast, plantevernmidler, avsig fra gjødselkjellere, siloer og dyrkajord, samt skjemmende lagring av rundballer og lokale fyllplasser.

Plastlageret på Kulen. På dugnad og med støtte fra SMIL-midlene har brukerne i Dalbotn laget et mottak for rundballeplast. Foto: Nils Nyborg

Lokale fyllplasser og søppelplasser er skjemmende i kulturlandskapet og bør være unødvendig med dagens gjenbruksstasjoner. Brukere som har overtatt ansvar for landbrukseiendommer med slike plasser etter tidligere eier, kan få støtte til å fjerne disse. Det er en forutsetning at søknaden fremmes senest 5 år etter at man har overtatt ansvaret for området gjennom kjøpekontrakt eller leie/forpaktingsavtale

Lokal søppelplass. Foto: Google

Dyrevelferdsloven § 15 forbyr bruk av piggråd i gjerder for å regulere dyrs ferdsel. Mattilsynet har ansvar for tilsyn og eventuelle pålegg. Dessverre finner vi også her i Sømna rester av piggråd i naturen. Kommunen ønsker å bistå grunneiere og andre som vil fjerne slike gjerder og det kan innvilges støtte til fjerning.

Vi finner dessverre flere rester av gamle piggrådgjerder også i Sømna. Foto: Google

Andre tiltak som reduserer faren for forurensing, eller skaper et mer positivt kulturlandskap kan støttes dersom dette er tiltak utover det som kan forventes av vanlig landbruksdrift.

Det er en forutsetning at det ikke kan oppnås støtte til tiltaket gjennom andre ordninger (f.eks BU-midlene til Innovasjon Norge, dreneringstilskudd mm). Samarbeid mellom flere bruk vil bli prioritert.

j. Miljøtema: Husdyrgjødsel og Plantevernmidler

Det ble i 2018 produsert ca 103.000 m³ med husdyrgjødsel i Sømna. Sømna kommune slapp i 2017 ut totalt 30.126 tonn CO₂ ekvivalenter. Av dette kommer 17.930 tonn CO₂ ekvivalenter fra jordbruk. Her er Metan, Lystgass og CO₂ omregnet til CO₂-ekvivalenter. Skog i Sømna binder ca 13.000 tonn CO₂-ekvivalenter pr år (kilde: Miljødirektoratet)

Metan er en aggressiv klimagass med 21 ganger så stor klimaeffekt som Karbondioksid. Utnyttet på rett måte og til rett tid utgjør husdyrgjødsel en stor ressurs for gårdsbrukene. Ufornuftig spredning og lagring kan føre til utslipp av klimagasser, avrenning til vassdrag, hemmende lukt, økt ugrasspredning med mer.

Ringleder Torstein Moe viser flytprøve av husdyrgjødsel med Biokalk på fagdag hos John Terje Hass i Sømna. Foto: Nils Nyborg

Det er et mål å oppnå en behandling og spredemåte som reduserer lukt samt utslipp av klimagasser og gjerne reduserer behovet for sprøyting. Det samme gjelder tiltak som reduserer faren for jordpakking.

Utprøving av tiltak som fremmer disse målene kan støttes gjennom SMIL-midlene under forutsetning av at erfaringene formidles til andre gårdbrukere. Det kan f.eks gjelde Biokalk, Bubble Slurry anlegg ol. Samarbeidstiltak vil bli prioritert.

Arne M. Hussand viser GPS-sprøyting på Høymolaksjon, Brekkeidet 09. Foto: Nyborg

I 1994 ble det et krav om Autorisasjonsbevis for å kunne kjøpe og nytte plantevernmidler. Pr 1/1-2018 har 61 personer i Sømna gyldig autorisasjonsbevis. Det benyttes ikke mye plantevernmidler i Sømna, men det vil likevel være et mål å redusere bruken, og gjerne gjennom ulike tiltak som reduserer ugrasbestanden.

I 2020 ble det gitt RMP-midler til spredning med slange på ca 8.000 da i Sømna. Mye mer enn noen annen kommune i fylket. Foto: Nyborg

k. Miljøtema: Tilrettelegging for allmennheten:

Vi bor i en vakker kommune. Det er viktig at det legges til rette slik at innbyggere og besøkende kan oppleve naturen vår.

Stier og gamle ferdselsårer bør merkes og tilrettelegges for ferdsel av de som går, rir, sykler eller er avhengige av rullestol.

En vekst i aktiviteten knyttet mot turisme både i form av grønn omsorg, fisketurisme og opplevelsesturisme er noe vi ønsker. Det legges vekt på at fylkeskommunen har utpekt Helgeland som et område som har turistpotensiale på linje med Lofoten.

Vår strategi for å øke allmennhetens bruk av kulturlandskapet er å innvilge midler til å merke, skilte og tilrettelegge stier og ferdselsårer.

Landbrukseiendommer som ønsker å utnytte eiendommen og kulturlandskapet til ulike former for jaktopplevelse, matopplevelser og andre typer naturopplevelser som på sikt kan gi inntekter vil bli prioritert.

Vi ønsker å ta vare på velholdte tun som en

del av et levende kulturlandskap og ulike tiltak for å bevare et helhetlig gårdstun kan støttes. Slik støtte kan gis til tun, hager og utvendig stell av bygninger. Dette kan kun gis til aktive gårdsbruk og fortrinnsvis med husdyr.

Det kan gis støtte til oppsetting av skilt med navn på gårdsbruk enten inne på tunet

eller ved avkjørselen til bruket. Da opprettholdes bevisstheten om gamle gårdsnavn og stoltheten over hjemlassen øker.

l. Miljøtema: Biologisk mangfold

Sømna har et rikt plante og dyreliv, og mange arter har sin nordligste forekomst i vår kommune. Tiltak som fremmer biologisk mangfold ved at biotoper legges til rette, eller bevares særskilt for fugler, dyr og planter i samråd med råd / veiledning fra personer og fagmiljø med relevant kompetanse kan støttes. Det kan også gis støtte til å bekjempe fremmede skadelige arter samt tiltak for å bedre forholdene for pollinerende insekter.

Grønn sektor fjerner Kjempespringfrø i 2019 v/ Grøtheimselva. Foto: Ørjan Olsen

m. Miljøtema: Vassdrag i Sømna

Flere vassdrag i Sømna er til dels sterkt preget av plantenæringsstoffer, bakterier, punktutslipp fra landbruket og kloakk fra boligbebyggelse.

Vi har sett en positiv utvikling de siste årene og vassdrag som var tilnærmet fisketomme har nå fått tilbake solide bestander av fisk. Dette bekreftes også med betydelig forbedrede vannprøver tatt i 2011 i forhold til de som ble tatt på 1990-tallet. Vi har flere vassdrag med anadrom laksefisk som laks og sjøørret.

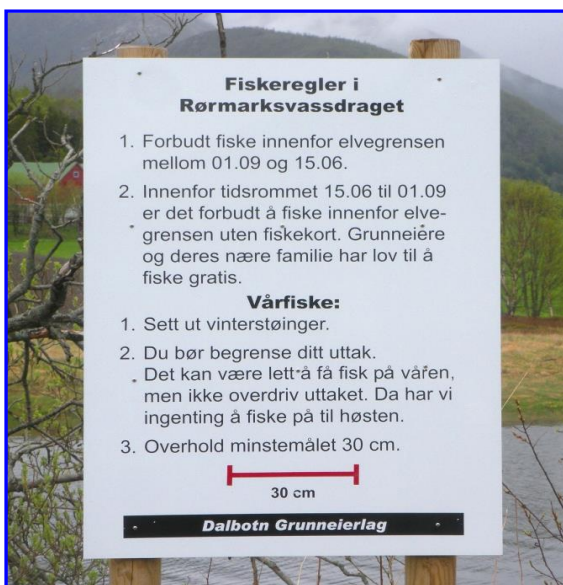

Foto: Internett

I 2015 ble Daleelva, Røyrmarkselva, Grøttemsvassdraget og flere store bekkefelt nord i Sømna klassifisert av Fylkesmannen som prioriterte vassdrag i Nordland.

Tiltak for å bedre miljøtilstanden i vassdrag, og forebygge faren for forurensing fra landbruket, kan støttes i alle vassdrag i Sømna, men prioriteres innenfor nedslagsfelt til prioriterte vassdrag.

Dette kan skje gjennom feks etablering av vegetasjonssoner og fangdammer, utprøving av miljøvennlig gjødsling og andre tiltak for miljøvennlig drift langs vassdragene. Ulike tiltak for å fremme fiske og fiskebestanden kan støttes.

I Dalbotn er det dannet et grunneierlag for å tilrettelegge for fiske i vassdragene.
Foto: Nils Nyborg

Innenfor nedslagsfelt mot prioriterte vassdrag kan det gis støtte til utvidelse av lagerkapasiteten for husdyrgjødsel eller forebygge avsig fra gjødsellager. Det kan feks være i form av nye porter/pumpekum i eksisterende lager, tak over eksisterende lager eller nye gjødsellager.

Der fyllingshøyden økes settes det krav om bekreftelse fra bygningskyndig hold om at lageret er konstruert slik at det tåler økt belastning og at innfesting av port er forsvarlig. Det gis ikke støtte til prosjekt som samtidig mottar tilskudd fra Innovasjon Norge.

Det gis maks kr 50.000,- til slike tiltak. Det kan gis tilskudd til etablering av dekke over eksisterende gjødsellager i hele Sømna. Målet er å forhindre utslipp til luft.

n. Miljøtema: Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt

Det kan ytes tilskudd til prosesser som leder fram til planer for konkrete tiltak som er nevnt i denne tiltaksstrategi.

Støtte kan gis til planlegging, organisering og prosjektering. Det settes krav om at samarbeide mellom flere for å motta en slik støtte, og høyest prioriteres tiltak som omfatter feks en grend eller et helt vassdrag.

Slike prosjekt kan ivareta miljøverdiene i et større område på en helhetlig måte. Prosesser som involverer flere aktører er ofte krevende og tiltaket kan støttes med inntil 100% av kostnadsoverslaget. Lag og foreninger kan ikke søke.

Dette er den eneste ordningen som kan innvilges et tilskudd på inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.

4. LOKALT VERDIFULLE KULTURLANDSKAP I SØMNA

Gjennom ordningen med regionalt miljøprogram i Nordland er det bestemt at Sømna kan plukke ut inntil 2 % av jordbruksarealet, dvs 620 dekar, som *kulturlandskap med lokal verdi*. Arealet kan omfatte inn- og utmark.

Arealene rulleres hvert 5 år blant de som søker PT i Sømna kommune. Vi tilstreber geografisk spredning, foretak med ulike produksjoner og foretak som ikke har disponert slike områder tidligere.

I tillegg har vi ønsket områder med viktige friluft- og rekreasjonsverdier, nærhet til viktige turistmål, helhetlige kulturmiljø, viktige landskapsverdier eller viktige biologiske verdier. Det vektlegges høyt at arealene framstår veldrevet.

Områdene skal skjottes gjennom slått eller beite. Drifta av arealene utløser støtte gjennom ordningen med Regionalt miljøprogram.

Områdene er plukket i et samarbeid mellom Sømna kommune og Sømna bondelag.

Områder for perioden 2024 tom. 2028 ble vedtatt i sak 38/2023 i utvalg for landbruk den 23.11.2023.

Sømnes Gård er det bruket i Sømna som har åpnet opp mest for allmennheten. Vi finner badestrender, caravanplasser, gapahuker, infotavler, sittegrupper og en rekke turstier og turveier. Skoleklasser har overnatting og speideren har sin samlingsplass her. Bildet over er fra en speiderleir.

*Pga denne åpenheten er dette bruket det eneste som har disponert lokalt verdifulle kulturlandskap siden ordningen kom i 2004.
Foto: Nils Nyborg*

Kommentarer til tabellen på neste side:

- *Arealene er valgt ut i henhold til §§ 6,7 og 8 i forskrift om regionalt miljøtilskudd i jordbruket i Nordland og kan søke tilskudd i henhold til disse.*
- *Skjøtselskrav i alle saker: «Videreføre dagens drift»*
- *Lista skal rulleres etter 5 år, og gjelder til og med 2028.*
- *Arealene tegnes inn på kart i samråd med søker innen søknadsfrist for RMP-tilskudd i 2028.*

Lokalt verdifulle kulturlandskap i Sømna fra 2024-2028

Vedtatt i utvalg for landbruk 23.11.2023

Gnr	Bnr	Foretak	2024-2028	Kommentar	slått	beite
35	10	ANDREAS SUND	50	Beite i Sundsgrenda		x
36	9	VÅGAN GÅRD V/HILDE W. OLSEN	50	Sundshopen	x	
47	12	HANS IVAR KVALVIK	40	Beite og Turvei til Skålvika		x
47	19	MOEN EGIL-ARN	50	Beite og Turvei Skålvik		x
50	1	TRYGVE W. MJØLHUS	40	Sømnes gård	x	
50	5	BJØRN-ÅGE NILSEN	50	Aktiv drift ved Sømnesmyra		x
55	3	FRED OMAR NORDHUUS	50	Beite Juvikbakk		x
56	7	DAG-JØRAN EINVIK	50	Symarka og Bøpøla		x
58	9	HEGE HOPEN	40	Synlig bruk m/dyr v FV17	x	x
62	4	DAHLE ROY-HELGE	50	Beite, tursti Kaktind/Storlia		x
64	4	STIG ARNE BJØRNSETH	50	Lager på Kulen, fiskesti		x
65	3	HELGE LANGE	50	Beite		x
67	1	REINFJORD NILS ANDRE	50	tursti-øyvatnet/Kleivskaret	x	
		SUM	620			

5. PRIORITERING AV SMIL-TILTAK I SØMNA

I tabellen nedenfor har vi presisert noen satsingsområder og prioritert disse

Prioritet	Tiltak
1	Tilrettelegge for Biogass (Satsingsområde 2024 og 2025)
2	Rydding og inngjerding av kulturmark og kjøp av elektroniske klaver.
3	Rundballer og estetikk
4	Restaurere og bevare kulturminner med vekt på bygninger
5	Erosjonsforebyggende tiltak og hydrotekniske tiltak
6	Forebygge forurensing fra husdyrgjødsel, plantevernmidler med mer
7	Merke, skilte og utbedre ferdselsårer, samt sette opp gårdsnavnskilt
8	Tilrettelegge friluftsområder for allmennheten
9	Fremme miljøforhold i og ved vassdrag
10	Tiltak knyttet til tun og kulturlandskap, spesielt på eiendommer med gårdsturisme, jakt- og fiske, småskalamat og lignende
11	Fjerne søppelplasser, piggråd mv på landbrukseiendommer
12	Utnytte områdetiltak for å skape attraktive grender for bo- og næring
13	Lepanting og landskapsplanting
14	Legge til rette for og bevare det biologiske mangfoldet samt å fremme god jordhelse.

Hovedregel for SMIL-midlene:

Alle gode tiltak som reduserer forurensing og/eller fremmer kulturlandskapsverdiene utover vanlig landbruksdrift kan få støtte.....

Innvilget beløp til SMIL-tiltak i perioden 2004 - 2022

Tabellen nedenfor viser disponible midler i forhold til søknadsomfang.

År	Antall Søknader	Kostnadsoverslag	Omsøkt	Innvilget støtte
2004	19	1 858 566	1 240 556	422 850
2005	32	2 287 042	1 545 461	223 500
2006	25	1 876 917	1 328 129	571 700
2007	31	2 219 465	1 501 262	543 000
2008	27	1 526 210	997 547	473 800
2009	21	1 284 160	881 335	355 000
2010	23	1 741 365	984 569	650 650
2011	26	2 908 585	1 332 061	618 500
2012	24	2 599 001	1 761 150	611 800
2013	17	1 607 439	1 100 471	513 800
2014	36	4 064 419	2 115 902	499 200
2015	24	2 576 560	1 604 710	620 610
2016	19	1 792 874	1 267 027	860 740
2017	30	3 728 914	2 264 063	1 179 450
2018	21	2 497 492	1 598 225	963 160
2019	25	2 187 015	1 431 603	1 009 333
2020	34	3 019 903	2 113 932	1 183 478
2021	16	2 761 695	2 053 619	743 200
2022	18	2 441 865	1 762 672	1 375 988

6. AVSLUTNING.

Sømna kommune har sammen med Sømna bondelag samt andre aktører lagt grunnlaget for en ambisiøs satsing på miljøet i kommunen gjennom denne tiltaksstrategien. Vi håper og tror at denne satsingen vil bidra til at Sømna vil fortsette å være et levende samfunn preget av trivsel og bolyst

Sømna 23. november 2023

Kristian Moen

Leder i Utvalg
For landbruk

Kristian Reinfjord

Leder i Sømna
Bondelag

Nils Nyborg

Senior fagleder landbruk
Sør-Helgeland landbrukskontor

Bodil Lundbakk

Bodil Lundbakk
Enhetsleder Sør-Helgeland Landbrukskontor

